

Motion till riksdagen 2006/07:N289

av **Johan Linander (c)**

Patentsystemet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att domare i en framtida europeisk domstol för patentlyster ska utses av Europaparlamentet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Europeiska patentverkets dominans över europeisk innovationspolitik ska minska.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att bryta upp patentverkens granskningsmonopol genom att skapa en öppen marknad för patentgranskningar.

Motivering

Den underliggande marknadsekonomiska idén med patent är att de ska stimulera investeringar inom områden där det föreligger risk för underfinansiering. Vissa mediciner skulle till exempel riskera att inte kunna framställas om det förelåg risk för underfinansiering, det vill säga risk att finansieringen för framställningen inte kunde säkerställas. Den europeiska patentkonventionen från 1973 beskriver inom vilka områden risk för underfinansiering inte föreligger, bland annat genom att explicit säga att datorprogram inte är uppfinningar. Även andra områden utesluts, men av etiska snarare än marknadsekonomiska skäl.

Trots att medlemsstaterna genom europeiska patentkonventionen styr den europeiska patentorganisationen, så har Europeiska patentverket i allt större utsträckning agerat alltmer självständigt i frågor som rör vad som ska tillhöra det patenterbara området och hur patent påverkar den inre marknaden.

I Europaparlamentets resolution om framtidens patentpolitik i Europa, antagen den 12 oktober 2006, uttrycks en tilltagande oro över oönskade patent

Fel! Okänt namn på

på olika områden och över bristen på demokratisk kontroll över patentsystemet.

Eftersom demokrati är en förutsättning för en fungerande marknad håller Europas lagstiftande församling i nyckeln till ett fungerande patentsystem.

Demokratisera patentsystemet

Låt oss för ett ögonblick betrakta patent som ett tillfälligt konkurrensskydd. Minskad konkurrens är i de flesta marknadsekonomiska sammanhang av ondo, och staten reglerar därför i många fall för att öka konkurrensen på olika marknader. I fallet med industriellt rättsskydd gör man däremot tvärtom. Frågan är om kostnaden för minskad konkurrens uppvägs av ökade investeringar tack vare investeringsskyddet. Svaret är att vi inte riktigt vet. Olika branscher har alltför olika förutsättningar för att ett generellt svar ska vara giltigt. I en del branscher fungerar patentsystemet bra, i andra inte.

En möjlig centralstyrd lösning för att differentiera kostnaderna skulle kunna vara att införa högre förnyelseavgifter för patent i branscher där marknadens kostnad för konkurrensskyddet är hög, till exempel i branscher med korta produktionscykler. Målet för denna motion är däremot att undvika långsamma centralstyrda system och i stället flytta kostnaden närmare de specifika förutsättningar som gäller i respektive bransch.

De flesta aktörer som berörs av industriellt rättsskydd önskar ”starka patent”. Det betyder i praktiken ett patent med ett skyddsomfång som är väl avgränsat och tydligt. Att äga ett ”starkt patent” betyder att konkurrenter lätt kan se om de behöver licens för att framställa den produkt eller utföra den process patentet avser. Ett ”starkt patent” innebär att det blir lätt att teckna avtal eftersom man vet att patentet håller i rätten om motparten vägrar. Frågan är dock hur man får fram ”starka patent”, eller varför det är så gott om ”svaga patent”.

Det är uppenbart att dagens patentsystem inte bara producerar ”starka patent”. I debatten i Europaparlamentet framfördes att antalet patentansökningar vid EPO har ökat med 60 % de senaste 7 åren. Någon motsvarande ökning av innovationen i Europa har inte observerats.

Däremot har det blivit allt vanligare med konkurrenshämmande patentstrategier av olika slag. En del företag skapar patentportföljer som i sig ofta saknar verklig substans. Vi ser också att utvecklingen i USA fortsatt är skrämmande. International Herald Tribune rapporterar så sent som den 19 oktober i år om att ett femtiotal patent på skatteplanering har beviljats, och att fler ansökningar väntar på behandling. I Sverige har Patentbesvärsträtten trots den internationella utvecklingen nekat patent på till exempel elektroniska börshandelssystem. Frågan är om våra institutioner klarar att hålla de krafter stängen som önskar utöka det patenterbara området om vi inte tar initiativ och kraftigt reformerar patentsystemet.

Vi måste tänka i nya banor. Det är till exempel en ytterst tveksam konstruktion att det inte ligger i Europeiska patentverkets ekonomiska intresse att

höja kvaliteten, så att andelen ”starka patent” stiger i förhållande till antalet ”svaga patent”. EPO får nämligen in lika mycket pengar oavsett kvalitet på utfört granskningsarbete, vilket är en drivkraft i sig bakom den tilltagande patentinflationen. Här finns en möjlighet att förbättra kvaliteten genom att tänka nytt. Just granskningen är den del av patenthanteringen som skulle kunna hanteras utanför de stora tunga institutionerna och flyttas närmare marknaden och dess kvalitetsdrivande krafter.

I Europaparlamentets resolution om framtidens patentpolitik i Europa, antagen den 12 oktober 2006, uttrycks en ”tilltagande oro över oönskade patent på olika områden och över bristen på demokratisk kontroll över förfarandena för beviljande, godkännande och verkställande av sådana patent”. Europaparlamentet uppmanar i resolutionen också explicit till att förbättra patentsystemet med avseende på juridiskt oberoende och kostnader. Denna motion ger förslag på hur Europaparlamentets oro kan bemötas. Att demokratisera patentsystemet är en av Europas lagstiftande församlingars viktigaste uppgifter.

Öka Europaparlamentets inflytande

Om vi ska inrätta en domstol för patenttvister på EU-nivå ska dess domare utses av Europaparlamentet. Det förslag som kommissionären för den inre marknaden, Charlie McCreevy, förespråkar är fullständigt obrukbart eftersom den sätter räven att vakta hönsen. I det liggande förslaget tillsätter nämligen Europeiska patentverket domarna till denna domstol. Inte nog med det, dessa domare kan samtidigt tjänstgöra vid Europeiska patentverket och, om de sköter sitt uppdrag till uppdragsgivarens belåtenhet, efter sju år få förnyat förtroende.

I det vilande förslaget om att inrätta ett gemenskapspatent är tillsättningen av domarna mer balanserat, men fortfarande nära knutet till sfären kring Europeiska patentverket.

Vi måste här tänka nytt. Europaparlamentet måste säkras en ledande roll i ansvaret för en ny domstol för patenttvister eftersom det inte finns någon annan folkvald församling på europeisk nivå. Frågor som rör patenträtt och innovationspolitik är breda och berör människor och företag långt utöver intressena i den snäva kretsen kring Europeiska patentverket.

Minska Europeiska patentverkets inflytande

Europeiska patentverkets praxis håller stegvis på att bli kodifierad. Trots att den inte godkänts av någon folkvald församling fortsätter den att utgöra grunden för mängder av patent som är skadliga för till exempel mjukvarubranschen. Det som från början var tänkt som en passiv institution som skulle hålla ihop den europeiska rättsutvecklingen har blivit till en självständig global aktör som i eget namn utarbetar riktlinjer tillsammans med de amerikanska och

Fel! Okänt namn på

japanska patentverken. EPO tränger även ut nationella patentverk och blir allt större och rikare på bekostnad av de mindre nationella patentverken i Europa. Inte minst PRV är drabbat av denna utveckling.

Att Europeiska patentverkets praxis påverkat utvecklingen i Sverige framgår exempelvis av att dåvarande Statskontoret under 2003 såg sig tvunget att invända mot ett patent på ”överföring och hantering av elektroniska blanketter” som beviljats både av PRV och av Europeiska patentverket. Statskontoret hävdade att patentet bara avsåg en administrativ metod för att förmedla en blankett och att det inte var fråga om en uppfinning som tillhör det patenterbara området. Till lycka för 24-timmarsmyndigheten förklarades patentet till slut ogiltigt.

Att Europeiska patentverket utökat det patenterbara området framgår särskilt tydligt om man jämför hur verkets tolkningshandledning förändrats från konventionens bildande fram till i dag. I dag är så kallade programkrav vanliga, 1978 var de explicit förbjudna. Det har varit en glidande utveckling. Som exempel kan nämnas att en ansökan om patent på en metod att bestämma i vilken ordning kunder ska betjäna fick 1983 avslag ända upp i Regeringsrätten. Europeiska patentverket beviljade samma patent 1987. Svensk praxis kan visserligen inte vara helt självständig gentemot Europeiska patentverkets praxis, men det finns inget stöd för att svensk myndighetsutövning ska vara underkastad en institution som riksdagen saknar inflytande över.

Europeiska patentverket försöker också genom kampanjer, konferenser och konkret lobbying på olika nivåer i Bryssel påverka de lagstiftande församlingarna. På senare tid har man även knutit forskargrupper till sig. Vi riskerar därmed både oberoende forskning och oberoende opinionsbildning kring patentsystemet.

Vi kan inte längre använda den förenklade måttstocken att ju fler patent desto mer innovation. Sambanden är komplexare än så. Framför allt behövs forskning för att reda ut hur patent påverkar konkurrensen i olika branscher. Ett första steg är att se till att PRV:s tolkningshandledning inte är en blåkopiering av Europeiska patentverkets tolkningshandledning. Den måste underställas översyn och revidering av en oberoende grupp svenska forskare och experter på konkurrens och konkurrenslagstiftning.

Vi måste våga tänka fritt – det kan hända att patentsystemet i vissa branscher inte gör någon nytta över huvud taget.

Bryt upp granskningsmonopolet

Kunskapen om vad som är giltiga och ogiltiga patentkrav finns ofta i stor utsträckning hos de yrkesverksamma på den av patentet berörda marknaden. Dessvärre finns inte alltid kunskapen hos de överlastade och ibland dåligt utbildade granskarna på patentverken. Vi behöver därför skapa ett system där denna kunskap bättre kommer till nytta än i dag. Målsättningen är att höja

Fel! Okänt namn på

andelen ”starka patent”. Målet kan uppnås genom att belöna dem som befriar marknaden från ”svaga patent”.

Just granskningsarbetet skulle kunna brytas loss ur dagens tröga patentbyråkrati. Patentverkens obligatoriska granskning skulle kunna ersättas av ett system där patent kan registreras via Internet utan avgift och utan granskning. Granskningen utförs sedan av företag, privatpersoner eller ”patentgranskningsbyråer” som, när de hittar ett ogiltigt patent, har rätt att utkräva en granskningsavgift av den som registrerat patentet.

I många europeiska länder, bland annat Frankrike, kan man redan i dag registrera patent utan granskning, men många patentbyråer erbjuder trots det tjänster som ”förhandsgranskning”. I praktiken är det alltså redan så att patentverkens granskningsarbete kan utföras av privata företag.

Det som saknas i dag är ett incitament som kan skapa en sund konkurrens som i sin tur stimulerar ökad patentkvalitet. Granskningsavgiften skulle vara detta incitament. Den gör det möjligt att få ersättning för det goda arbetet att hitta ogiltiga patent.

Stockholm den 29 oktober 2006

Johan Linander (c)